

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Remo Savoia

Egy Zöldebb Európa

avagy

A Környezetvédelmi Politika
Integrációjának Folyamata
az Európai Unióban

című Ph.D. értekezéséhez

Témavezető:

Dr. Kondorosi Ferenc
egyetemi tanár

Budapest, 2007

**Multidiszciplináris Társadalomtudományok
(Nemzetközi Kapcsolatok)
Doktori Iskola**

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Remo Savoia

Egy Zöldebb Európa

avagy

A Környezetvédelmi Politika
Integrációjának Folyamata
az Európai Unióban

című Ph.D. értekezéséhez

Témavezető:

Dr. Kondorosi Ferenc
egyetemi tanár

© Remo Savoia

Tartalomjegyzék

KUTATÁSI ELŐZMÉNYEK ÉS A TÉMA INDOKLÁSA	4
<i>TÉMA INDOKLÁSA - A SZAKDOLGOZAT HELYE A SZAKIRODALOMBAN</i>	9
MUNKATERV ES KUTATÁSI MÓDSZER	13
KÖVETKEZTETÉSEK	16
<i>A KöPI definíciója</i>	16
<i>Hogyan valósítható meg a KöPI</i>	16
<i>A KöPI értékelésének kritériumai</i>	17
A HEY MODELL	17
A KÖPI ÉRTÉKELÉSE AZ EU-BAN	19
FŐBB HIVATKOZÁSOK	24
A TÉMAKÖRREL KAPCSOLATOS SAJÁT PUBLIKÁCIÓK	___ HIBA! A KÖNYVJELZŐ
NEM LÉTEZIK.	

Kutatási előzmények és a téma indoklása

Az az elv, mely szerint a környezet és a természet olyan érték, amelyet rendszeresen és folyamatosan védenünk kell, meglehetősen új keletű elképzelés¹. Egészen 1970-ig a környezetvédelem nem szerepelt a mindenkori megvalósításra váró politikai programok között. A 70-es évektől kezdődően azonban, mind nemzeti, mind nemzetközi szinten napirendre került a környezet védelmének kérdése, s az államok, valamint a nemzetközi szervezetek egyre nagyobb hangsúlyt fektettek a környezetvédelemre. A legelső átfogó modern *Környezetvédelmi Törvényt*² az Egyesült Államokban fogadták el, míg az ENSZ 1972-ben Stockholmban rendezte meg az első, a környezet védelmére irányuló Világcsúcs konferenciát.

Ezt követően a környezetvédelem fokozatosan önálló politikává nőtte ki magát, saját elv- és szabályrendszerrel. Igaz, a 80-as években a környezetvédelmi politika főként Európában és az Egyesült Államokban került előtérbe, a környezet globális mértéket öltő romlása azonban folytatódott. A politikusok ráébredtek arra, hogy a környezetvédelem tudatosítása és más politikákba történő integrálása nélkül aligha tudnak megbirkózni a környezet és az egészségügyi feltételek romlásának problémájával.

A Környezetvédelmi Politika Integrálásának elve (a továbbiakban KöPI) -
(nemzetközi szakirodalomban: *Environmental Policy Integration –EPI*) új

---

¹ Magyarországon meglehetősen eltérő volt a helyzet. Itt már el lehet mondani, hogy a két világ háború között voltak olyan intézkedések amelyek, *in nuce*, már körvonalaztak egy kezdetleges környezetvédelmi politikát. Ld. R. Savoia *Il diritto dell'ambiente in Ungheria e la sua armonizzazione ai principi comunitari in materia ambientale* Rivista Giuridica dell'Ambiente. 1998 No. 3-4 497-512 ol

² National Environmental Policy Act of 1969 (NEPA); 42 U.S.C. 4321-4347 ol.

megközelítés, nemcsak a környezetvédelmi politika terén, hanem a többi politikát érintően is. Az Európai Unión belül a környezeti integráció gondolata már a környezetvédelmi politika kialakulásától jelen volt, de csak 1997-ben az Amszterdami Szerződés 2.§ 4 cikkével kapott kellő hangsúlyt és helyet az EK alapelvek között.

„A környezetvédelmi követelményeket – különösen a fenntartható fejlődés előmozdítására tekintettel – be kell illeszteni a 3. cikkben említett közösségi politikák és tevékenységek meghatározásába és végrehajtásába.”³

A 'Szerződés az Európai Közösség Létrehozásáról' 6. cikke mellett a KöPI másik jelentős eleme az 1999-ben kezdődött Cardiffi Folyamat, amely valójában a 6. cikk végrehajtási eszközének tekinthető.

A Környezetvédelmi Politika Integrálásának elve (KöPI) egy új, meg nem írt fejezetet képvisel az EU integrációs folyamatán belül. Elsőként a gazdasági integráció jelentkezett a négy szabadság elvével, a második szakasz a monetáris integráció volt az euró bevezetésével. Ahogy emelkedett a társadalom életszínvonala, egyre nagyobb hangsúlyt kaptak további – eddig a gazdasági tényezők mellett háttérbe szorult – szempontok; többek között a környezetvédelem is. Így léptünk át az Európai Unió integrációs folyamatának harmadik fázisába, mely a „fenntartható fejlődés”-sel, mint kulcsszóval jellemezhető. A KöPI - a szerző tézise szerint – új eszköznek tekinthető az európai integrációs folyamat vonatkozásában, mivel azt segíti elő, hogy egy olyan

---

³ Szerződés az Európai Közösség létrehozásáról 6. cikk.

övezet jöjjön létre, amely nemcsak a gazdaság oldaláról mutasson fejlődést, hanem ez a fejlődés környezetvédelmi szempontból is fenntartható legyen. E cél elérésére csak akkor van remény, ha a környezetvédelem egyfajta minőségi változáson megy keresztül, vagyis nemcsak környezetvédelmi politika *'per se'*, hanem olyan eszköz is, amely képes a többi politikára, illetve az emberi tevékenységekre is befolyást gyakorolni.

A környezetvédelmet még messze nem kezelték kiemelt feladatként, amikor Olaszország, Franciaország, Németország és a három Benelux állam 1957 március 25.-én aláírta a Római Szerződést, és ezzel letette az európai integráció felé vezető folyamat alapkövét. Az ötvenes években nem a környezet megóvása volt a legégetőbb probléma, hanem a nyugat-európai államok békés gazdasági fejlődése, és ezzel párhuzamosan az ún. "német kérdés" hosszú távú megoldása. E célokat szem előtt tartva írták alá a „Hatok”, Rómában, az Európai Gazdasági Közösség Alapszerződését. Ebben a dokumentumban egyetlen egy hivatkozás illetve utalás sem található a környezet- vagy a természetvédelemre.

A Közösség tényleges segítséget nyújtott a tagállamok gazdasági felzárkóztatása és az ipar fejlesztése terén. Elég, ha példaként említjük az olasz gazdasági csodát, a "miracolo economico"-t, melynek során a II. világháborúból vesztesen kikerülő, s alapvetően agrárjellegű ország elindult az iparosodás útján.

Nyugat-Európa szerte éppen a gyors iparosodás és a fogyasztói társadalom kialakulása következményeképpen a 60-as évek végén, valamint a 70-es évek

elején a környezetre és a természetre irányuló terhelések és veszélyek kezdtek egyre inkább érzékelhetővé válni⁴.

Mivel, azonban, a gazdasági fejlődéssel az egy főre jutó jövedelem is megnőtt és ezáltal a jólét is emelkedett, az európai társadalom egyre jobban vágyott a 'tisza' környezetre⁵. A gazdasági és monetáris integrációt követően most Európa épp ebbe a harmadik, új fázisba lépett⁶, ám a fenntartható fejlődés nem tekinthető a szakasz automatikus velejárójának. Ez csak abban az esetben valósulhat meg, ha megfelelő politikával és eszközökkel segítjük a folyamatot⁷. Ehhez az egyik legfontosabb eszköz a környezetvédelmi politika integrációja⁸.

---

⁴ "It is true that economic growth entails increased pressures on the environment if there are no changes in the way the economy operates. Under such circumstances, an expansion of economic activities is likely to lead to decreases in environmental quality via a scale effect... When economic growth takes off, economies move out of agriculture and into manufacturing, thereby increasing the resource and pollution intensity per unit of production" Európai Bizottság Közlemény *Economic Growth and the Environment: Some implications for Economic Policy Making* com(94) 465 final. 2 ol.

⁵ "Az Európai Unió szakemberei egy fontos tendenciára hívják fel a figyelmet a környezeti Kuznets görbe révén. gazdasági fejlődés egy bizonyos küszöbértéke felett mérséklődhet a környezet terhelése, a jólét magasabb szintjén nagyobb a társadalmi kereslet a jó minőségű környezet iránt. A környezeti Kuznets görbe szerint egy gazdaság reáljövedelmének növekedése első lépésben együtt jár a szennyezőanyagok kibocsátásának valamint a nyersanyagok felhasználásának növekedésével. A jövedelem egy magasabb szintjén azonban a növekedési ütemek rendszerint mérséklődnek, sőt csökkenés is előfordulhat." Bató Márk, *Az Európai Unió versenyképessége*, Ph.D. értekezés, Budapesti Corvinus egyetem nemzetközi kapcsolatok Ph.D. program, Budapest 2004. 23 ol.

⁶ "As income levels grow even higher, service activities increase their share in the economy. Because services are generally characterised by low pollution levels per unit of production this slows down pollution. It is clear that the European union is in this third phase. (...) what is more important, as economies grow richer, the latent desire for clean air and water is translated into policy. This is because the willingness to pay for environmental quality grows with income, (...) once a certain income level is reached, growth not only tends to raise citizens' preferences for a clean environment, but also provides the financial resources for taking effective policy action." Európai Bizottság Közlemény *Economic Growth and the Environment: Some implications for Economic Policy Making* com(94) 465 final. 4 ol.

⁷ "However it is essential to point out that there is nothing automatic such a move towards environmentally sustainable development. Although it is true that economic growth by itself generates additional resources that can be devoted to pollution abatement and environmental protection, much of this will only materialise if an appropriate policy framework is put in place" Európai Bizottság Közlemény *Economic Growth and the Environment: Some implications for Economic Policy Making* com(94) 465 final. 5 ol.

⁸ "When addressing the issue of economic growth and environment, a reassuring lesson we can draw from the past is that these key ingredients to the well being of the citizens of the Community are compatible, provided the right policy framework is put in place. However, it is becoming

A következő idézet is azt támasztja alá, hogy mennyire nagy jelentőséggel bír a KöPI:

„A környezetvédelmi politika integrációjának elérése (KöPI) vitathatatlanul az európai környezetvédelmi politika szabályozása előtt álló *legnagyobb* feladat és kihívás az új évezred hajnalán. A KöPI valójában leszámol a rövidtávra tervező környezetvédelmi szabályozással; a gyökerekhez igyekszik visszanyúlni, a környezetvédelmi károk okait feltárni, s azokat orvosolni.

A politikusok azonban csak most kezdik érzékelni, hogy a KöPI mennyire más a hagyományos szennyezés-korlátozás rendszeréhez viszonyítva, - egy jóval befogadóbb, multi-szektorális környezetvédelmi megközelítést feltételez, ellentétben a ma bárhol az ipari világban alkalmazott eddigi gyakorlattal. Hosszú ideig nem vettek tudomást erről a különbségről azok a politikusok, akik egyébként a szélesebb integráció mellett kardoskodtak az európai környezetszennyezés, illetve a környezeti problémák megoldásának reményében.”⁹

---

increasingly clear that we will have to rely more on integrating environmental considerations in policy making in all sectors of the economy. Integration promises to be both more environmentally effective and to allow sustainability to be reached at low cost, thereby opening the possibility of prolonged sustainable growth. (...) Clearly, in view of the need to integrate environmental objectives in all sector of society, relevant policy makers will ha to define, in collaboration with the social partners and other public authorities, cost effective environmental policies for those areas for which they carry the main responsibility". Európai Bizottság Közlemény *Economic Growth and the Environment: Some implications for Economic Policy Making* com(94) 465 final. 3 ol.

⁹ A. Jordan, A. Lenschow 'Greening' the European Union: what can be learned from the 'leaders' of EU environmental policy? *European Environment* (2000) 10, 109–120 ol., idézett 115 ol

Téma indoklása - A szakdolgozat helye a szakirodalomban

Jelen kutatás alapján elmondható, hogy igen csekély számban született szakirodalom a környezetvédelmi politika integrációjával kapcsolatosan. Összesen 12 olyan kutatót lehet megemlíteni, akik érdemi munkát végeztek ezen a területen, főként a KöPI elméletével kapcsolatban (Collier, Liberatore, Persson, Hertin, Berkhout, Lenschow, Lafferty, Hovden, Lundqvist, Jakob, Volkery és Dhondt). A szakirodalom sokkal többet foglalkozott a Cardiffi Folyamat jelentőségével, mint a KöPI elméletével, vagy a 6. cikkel kapcsolatban felmerülő problémákkal. Általában az a szakirodalmi forrás, amelyik tárgyalja a Cardiffi Folyamatot, mindig megemlíti a 6. cikket is, de soha nem mélyül el az ehhez kapcsolódó problematikában, és nem elemzi mélységében a KöPI elméletét. Más részről igaz, hogy a három témát lehet külön-külön is kimerítően tanulmányozni (KöPI elmélet, 6. cikk, Cardiff), nyilvánvaló azonban, hogy a kép 'a KöPI az EU-n belül' csak akkor teljes, ha mindhárom oldalról vizsgáljuk a témát, ahogyan arra a jelen dolgozat kísérletet kíván tenni.

A vonatkozó szakirodalom főleg tudományos cikkekből áll, amelyek a 90-es évek elejétől jelentek meg különböző folyóiratokban. Egyetlen szerző foglalkozik - nagy terjedelmű művében - a jelen disszertációban felvetett problematikával: Nele Dhondt¹⁰.

---

¹⁰ N. Dhondt, *Integration of Environmental Protection into other EC policies – Legal theory and Practice*, Europa Law Publishing, Groningen 2003.

Azt, hogy a KöPI egyre több hangsúlyt kap a nemzetközi tudósok körében, mutatja az is, hogy az utóbbi két évben (2004-2005) három nagy horderejű tudományos esemény is lezajlott:

- Human Dimensions of Global Environmental Change “Greening of Policies – Interlinkages and Policy Integration” címmel 2004. december 3-4. között Németországban, Berlinben megrendezett konferencia.
- 2005. március 21-22. között a ’The Centre for Social and Economic Research on the Global Environment’ (CSERGE) – a környezetvédelem és fenntartható fejlődés területén működő vezető interdiszciplináris kutatóintézet - által szervezett nemzetközi workshop “Environmental Policy Integration: Defining and Developing the State of the Art” címmel. A konferenciát a Környezetvédelmi Politika Kutató Központ (FFU, Freie Universität Berlin) szervezte a ’Global Governance Project’-tel együttműködésben (amely a Vrije Universiteit Amsterdam, a Freie Universität Berlin, a Potsdami Klímahatás-Kutató Intézet és az Oldenburg Egyetem közös kutatási programja), a Német Politika Tudományi Egyesület (DVPW) Környezetvédelmi Politika és Globális Környezetváltozás Szekciójának nevében, az International Human Dimensions Programme (IHDP) Institutional Dimensions of Global Environmental Change (IDGEC) és Industrial Transformation (IHDP-IT) fő projektjeinek hozzájárulásával.
- Végül a Stockholmi Környezetvédelmi Intézet által megvalósított PINTS Project: Policy Integration for Sustainability, egy négy éves (2002-2006) kutatási program, mely középpontjában az energia- és a mezőgazdasági

szektor alakulása áll Svédországban és az EU-ban. A projekt célja, egy olyan politika kialakításának elősegítése volt, mely megfelelőbben integrálja folyamataiba és szerkezetébe a környezetvédelmi szempontokat.

A magyar szakirodalomban a jelen témához – Dr. Kerekes Sándor munkáinak¹¹ kivételével, melyek specifikusan a környezetvédelem gazdaságpolitikába történő integrálásával foglalkoznak – nem található megfelelő forrás. Szalay Zoltán¹², például, elismeri, hogy az elmúlt évtizedek egyik legfontosabb felismerése, hogy a környezetvédelem nem tekinthető a társadalom különálló, elszigetelt szektorának. A környezeti problémák, ugyanis, szinte minden szakterületet érintenek az egyes gazdasági ágazatoktól a külpolitikán át a tudományokig. A környezetvédelemnek ezért meg kell jelennie minden szaktevékenységben, s ennek tükröződnie kell az irányítási-intézményi struktúrákban is¹³; ennél tovább azonban nem merül a probléma kivizsgálásában. Rezessy és szerzőtársai rávilágítanak arra, hogy Magyarországon a KöPI-t még viszonylag új területnek kell tekinteni. Munkájukban foglalkoznak a KöPI-vel az energia- és közlekedési szektorban, de hiányzik az elméleti megközelítés; s inkább esettanulmány jelleggel közelítik meg a KöPI-t¹⁴. Kertész Zsuga Zsófia az egyetlen, aki a szakirodalmat is áttekinti, de ő is csak két szerző munkáját tanulmányozza¹⁵.

---

¹¹ Kerekes S.: *A Környezetgazdaságtan Alapjai*. Aula Budapest 1998.

¹² Szalay Z. Kézirat: *Környezetpolitika*, Széchenyi István Főiskola Környezetmérnöki Tanszék Győr, 1998.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ S. Rezessy, A. Antypas, K. Szekér, Kézirat *Environmental Policy Integration: Lessons from the Energy and Transport Sectors*, 2004 Berlin Conference on the Human Dimensions of Global Environmental Change “Greening of Policies – Interlinkages and Policy Integration”.

¹⁵ Kertész Zsuga Zs., Kézirat *Kutatások a Környezetgazdaságtanban*, 2005 Debreceni Egyetem Közgazdaságtudományi Kar.

Nemcsak a tudomány nem foglalkozott a témával, de a politika megalkotói sem.

A Nemzeti Környezetvédelmi Program¹⁶ 2003-2008 egyetlen mondatot sem szentel az itt kutatott területnek.

A témát mélységében érintő szakirodalom hiánya is mutatja, hogy a KöPI fogalmát és jelentőségét a magyar kutatók még nem vizsgálták részletesen. A jelen dolgozatot, tehát, ebből a szempontból - a szerző reményei szerint - lehet úgy értékelni, mint első dokumentumot azon magyar szakértők számára, akik a témát a jövőben tovább kívánják kutatni.

---

¹⁶ Az Országgyűlés 132/2003. (XII.11.) számú határozata a 2003-2008. közötti időszakra szóló Nemzeti Környezetvédelmi Programról.

Munkaterv és kutatási módszer

Jelen dolgozat célja, hogy ezt a meglehetősen feltáratlannak számító területet elemezze, értelmezze és értékelje, figyelembe véve az igen csekély számú szakirodalmat. A kutatás nagymértékben támaszkodik az EU intézményei és ügynökségei által kiadott elsődleges hivatalos forrásokra, és a nem meghatározó számban rendelkezésre álló másodlagos forrásokra, főként tudományos cikkekre.

A dolgozat szerkezetét tekintve öt fő részre és az összefoglalásra bontható:

1. Az EGK környezetvédelmi politikától az EU környezetvédelmi politikájáig
2. A környezetvédelmi politika integrációjának elmélete
3. A KöPI az EU-ban: - Az EK Szerződés 6. Cikk
4. A Cardiffi Folyamat
5. A környezetvédelem integrálása az EU kül- és biztonságpolitikájába
6. Összegzés

Az első fejezet az EGK/EU környezetvédelmi politikájának fejlődésére helyezi a hangsúlyt egészen a Nizzai Szerződésig, beleértve a Csatlakozási Szerződéseket és az Európai Unió Alkotmányáról szóló szerződést. Ebben a fejezetben az EU környezetvédelmi politikáinak fő fejlődési lépéseit tekintjük át, továbbá az intézményrendszert, az alapelveket és a megvalósítási eszközöket.

A második fejezettől már nagyobb mélységben vizsgáljuk a téma lényegi elemeit. Cél, hogy rávilágítsunk a környezetvédelem integrálásának koncepciójára és elemezzük ennek az elvnek a megvalósulását: mi is a KöPI, mely tényezők befolyásolják, hogyan lehet értékelni. Ezekre a kérdésekre próbál választ adni a fejezet - a szakirodalom tükrében.

A harmadik fejezet foglalkozik a KöPI-vel az Európai Unióban, itt tanulmányozzuk az EK-t létrehozó Szerződés 6. cikke körül felmerülő problémákat. A negyedik fejezetben a KöPI EU által történő megvalósításának másik fontos eleme, a Cardiffi Folyamat kerül bemutatásra.

Az ötödik fejezet a környezetvédelem az EU kül- és biztonságpolitikájába történő integrációját állítja középpontba. Ezen a ponton lényeges megjegyezni, hogy mivel az integrálódási folyamat összes EU politikán belüli részletes elemzése túllépne a jelen dolgozat célján, a szerző a környezetvédelmi politika integrálását csak a kül- és biztonságpolitikával kapcsolatban vizsgálja részletesebben, mivel ez kiváló példa arra, hogyan térünk át az EGK környezetvédelmi politikájáról az EU környezetvédelmi politikájára.

A dolgozat igyekezett választ adni a következő kérdésekre azzal a céllal, hogy egy analitikai keretet határozzon meg a KöPI elméletéről.

Így, tehát, három alapvető kérdést kívánt a szerző bemutatni:

- **Mit jelent a KöPI?** A fogalmat mindezidáig sokféleképp értelmezték; ennek fényében a koncepciót alapvető komponenseire és alapfeltevéseire kell bontanunk. Ahhoz, hogy megvizsgáljuk, mit jelent a KöPI, meg kell keresnünk a fogalom meghatározását és meg kell határoznunk a céljait. Ahhoz, hogy a KöPI-t retorikai fogalomról lefordítsuk konkrét politikai eljárást meghatározó elvvé és eljárássá, alapos irodalmi áttekintés szükséges.

- **Hogyan valósítható meg a KöPI?** Azt követően, hogy megismertük a KöPI célkitűzéseit és meghatároztuk jellegzetességeit, a következő kérdés, hogy hogyan valósíthatjuk meg. Milyen eszközöket érdemes alkalmazni, milyen stratégiákat

érdemes követni? Milyen alapvető tényezők befolyásolják a KöPI által meghatározott politikai folyamat lehetőségeit és eredményét? Milyen változókat foglal magában a KöPI elemzés?

• **Milyen kritériumok használhatók fel a KöPI mértékének értékelésekor?** A KöPI tanulmányozása során nem csupán azt szükséges megérteni, hogyan működik a KöPI, hanem azt is, vajon hatékony-e vagy sem. Az integráció hatékonyságának elemzését előre meghatározott kritériumok alapján szükséges elvégezni.

Következtetések

A munkaterv alapján a következő *analitikai keret* fogalmazódott meg.

A KöPI definíciója

A KöPI egy olyan folyamatot jelent, mely elősegíti a környezetvédelmi szempontok egyéb politikákba történő integrálását a döntéshozatali eljárás legelejétől, annak valamennyi állomásán keresztül, a környezetvédelmi követelmények és az adott ágazati politika szükségletei közti lehetséges ellentmondások elkerülése érdekében. Végeredménye egy olyan politika, mely koherens a fenntartható fejlődés alapelvével és egyensúlyt teremt a környezetvédelmi és az ágazati követelmények között.

Hogyan valósítható meg a KöPI

A KöPI megvalósításához normatív és intézményi tényezőket egyaránt figyelembe kell venni. **Normatív tényezőként** kívánatos az erőteljes politikai elkötelezettség, **intézményi tényezőként** pedig az érintett közigazgatási hivatalok közti szervezeti együttműködés, valamint a környezetvédelmi és a szektorális lobbis szembenálló érdekeinek összeegyeztetése.

A két tényező összehatásának bemutatására a Hey által kifejlesztett modell került alkalmazásra.

A KöPI értékelésének kritériumai

Jelenleg még nincs általános és elfogadott kritériumrendszer a KöPI, mint teljes folyamat értékelésére. Valamennyi szektor saját indikátorokat dolgozott ki erre a célra.

A HEY MODELL

Christian Hey a KöPI megvalósítás kapcsán egy olyan dinamikus modellt alkalmazott, amely derékszögű koordináta-rendszerben ábrázolja a hatóságok jogalkotási kapacitását¹⁷ (**normatív tényező**), valamint a hatalom és források egyensúlyát a környezetvédelmi és ágazati érdekeltek illetve hatóságok között az ágazat döntéshozatali folyamataiban (**intézményi tényező**). Ez, tulajdonképpen, mutatja be, hogy a zöld lobbik hogyan tudja legalább ellensúlyozni a szektorális lobbikat. A Hey modell, azonban, nem tesz kellő hangsúlyt a döntéshozatali hivatalok közti szervezeti együttműködésre és inkább a lobbik tevékenységét helyezi előtérbe, mint intézményi tényezőt¹⁸. A KöPI elmaradt sikere az Unióban – a Hey modellt részben kiegészítve – éppen a döntéshozó szervezetek

---

¹⁷ Jó példa az ún. normatív tényezőre az Parlament és a Tanács 2001/42/EK irányelve (2001. június 27.) bizonyos tervek és programok környezetre gyakorolt hatásainak vizsgálatáról Cikk 1 (Célok) lehet tekinteni "Ennek az irányelvnek a célja, hogy a környezet magas szintű védelmét biztosítsa, és hogy hozzájáruljon a környezeti szempontok beillesztéséhez a tervek és programok kidolgozásába és elfogadásába a fenntartható fejlődés elősegítése érdekében, annak biztosításával, hogy ennek az irányelvnek megfelelően, környezeti vizsgálatot végezzenek egyes, a környezetre valószínűleg jelentős hatással járó tervek és programok vonatkozásában."

¹⁸ "Influence depends upon the capacity to mobilize and to form broad coalitions, the access to those coalitions to the policy-making system of the sector and its responsiveness". C. Hey, *Why does Environmental Policy Integration Fail? The Case of Environmental Taxation for Heavy Good Vehicles*. in: A.Lenschow, (szerk.) *Environmental Policy Integration. Greening Sectoral Policies in Europe*. Earthscan. London 2002.

együttműködésének hiányára, mint intézményi tényezőre és nem kizárólag az érdekérvényesítő lobbitevékenységére vezethető vissza.

Ha figyelembe vesszük az intézményi tényezők közül a közigazgatási hivatalok közötti szervezeti együttműködést, az alábbi **kiigazított** Hey modellt láthatjuk:

Forrás: Christian Hey, *Why Does Environmental Policy Integration Fail? The case of Environmental Taxation for Heavy Good Vehicles*, 2002

Hey szerint csak akkor valósítható meg a KöPI, ha ez a két tényező egyidejűleg van jelen. Valójában, ha az ágazat szabályozási képessége nagy, de a környezetvédelmi érdekeltek befolyása kicsi, illetve a hatóságok közötti együttműködés csekély, ez összhatásában egy olyan ágazat-fejlődési stratégiát eredményezhet, amely nem veszi figyelembe a környezetvédelmi célokat. Ellenkező esetben viszont, egyfajta szimbolikus politika lehet a végkifejlet: az alapelvek kinyilatkoztatása, akciótervek, de a végrehajtás csekély lesz. Az említett vizsgálat jelentősége abban rejlik, hogy megmutatja, a KöPI-re gyakorolt hatásukat tekintve, hogyan viszonyul a két legfőbb tényező egymáshoz.

A modell másik előnye abban áll, hogy vizuálisan is elősegíti annak megítélését, hogyan valósul meg a KöPI az érintett szektorokban.

A KöPI értékelése az EU-ban

A fent említett analitikai keretet használtuk ahhoz, hogy értékeljük a KöPI folyamatát az EU-n belül. Normatív tényezőként az EK Alapszerződés 6. cikkét vizsgáltuk, valamint a Cardiffi Folyamatot, mint intézményi tényezőt.

A szakirodalom egyetért abban, hogy a környezetvédelem integrációjának folyamatát nem lehet teljes sikerként elkönyvelni.

„Nyilvánvaló, hogy egyes szektorális tanácsok nem képesek vagy nem kívánják elismerni politikáik és döntéseik egy sor (negatív) környezetvédelmi következményét, és az a tendencia figyelhető meg, hogy csak speciális problémákkal foglalkoznak, amelyekre kézenfekvő megoldásokat találnak, aggodalmukat fejezik ki a környezetvédelmi politikai integrációjának lehetséges sikerességével kapcsolatban az Európai Unión belül.”¹⁹

„A Közösségen belül a környezetvédelmi integráció jogszabályi alapja minden politikai területen belül példaértékű és nemigen lehet tovább javítani, de az EU célkitűzései közötti programokban megmutatkozó ellentmondásokat nem oldották meg. Az egyes környezetvédelmi integrációról szóló jelentések és stratégiák értékelése megmutatta, hogy alig, vagy egyáltalán nem foglalkoztak az ágazati programok

---

¹⁹ A. Krämer *Results of the "Cardiff-Processes" – Assessing the State of Development And Charting the Way Ahead*, Ecologic Berlin 2001. 4 ol.

közötti, kapcsolódó problémák azonosításával, nem is beszélve arról, hogy politikai megoldást keressenek rájuk”²⁰.

„Komoly érvek szólnak a Cardiffi Folyamat erősítése mellett a Tanács közvetlen irányítása alatt álló kezdeményezésként, egyértelműen a környezeti politika integrációjára koncentrálnak (...). (...) világos, hogy számos lépést kell tenni annak érdekében, hogy a Cardiffi Folyamat hatékonyabb legyen”²¹

„A Cardiffi Európai Tanács jelentősen javította és előmozdította az integrációs folyamatot azzal, hogy felkérte a Mezőgazdasági, Energetikai és Közlekedési Tanácsot, hogy készítsenek jelentést az integrációs elv végrehajtásáról a saját területükön. Mint ahogy azt a korábbiakban vázoltuk, ezeknek a jelentéseknek az elemzése megmutatta, hogy nem tartalmaznak világos ötleteket a fenntartható politika lényegét és céljait tekintve, amelyet meg kell valósítani a környezeti integráció eszközeivel”²².

A Bizottság is belátta, hogy a folyamat nem hozta meg a várt eredményeket.

„Az említett ágazati eredmények elemzéséből arra lehet következtetni, hogy a Cardiffi Folyamat vegyes eredményeket hozott. A pozitívumok

---

²⁰ Ph. Schepelmann *From Helsinki to Gothenburg Evaluation of Environmental Integration in the European Union*, Sustainable Europe Research Institute, Vienna 2000. 36 ol.

²¹ D. Wilkinson és szerzőtársai, *The Future of the Cardiff Process* Institute for European Environmental policy, London 2002.25 ol

²² B. Grolach és szerzőtársai *From Vienna to Helsinki*, Wuppertal institute for Climate, Environment and Energy, Study for the Federal Ministry for the Environment, Youth and Family, Austria 2000. 34 ol

közé sorolhatjuk, hogy néhány szektorban segítette az előrelépést – a megújuló energiákra és az energiák hatékonyságára vonatkozó Bizottsági kezdeményezés tagadhatatlan előrelépést jelent ebből a szempontból. A 2003-as, 2004-es CAP reform nagymértékben elősegítette a Cardiffi Folyamat célkitűzéseinek elérését. A Cardiffi Folyamat pedig a környezeti integráció megerősítéséhez járult jelentősen hozzá, amely ma már rendszeresen napirenden lévő téma EU szinten.

Ugyanakkor a környezeti integrációval kapcsolatos kötelezettségeket a környezet védelme szempontjából még további, konkrét eredményekké kell átalakítani. A Cardiffi Folyamat mind a mai napig elmulasztott teljesen megfelelni az elvárásoknak. Számos hiányossága van²³.”

Amikor ennek a csekély sikernek az okát vizsgálja a tudomány, főleg az intézményi faktorokra helyezi a hangsúlyt, valamint az érintettek közötti nem kielégítő kommunikációra illetve konfliktusra, vagyis az okok főként az alábbiak: „a Tanács és a Bizottság közötti kapcsolat”²⁴, és „a Tanácsok közötti korlátozott koordináció”²⁵.

A kutatás alapján áttekintettük, hogy létezik egy meglehetősen erős normatív tényező, vagyis az Alapszerződés 6. Cikke. De az intézményi faktor elsősorban az érintettek kommunikációs hiányosságai miatt nem működik²⁶.

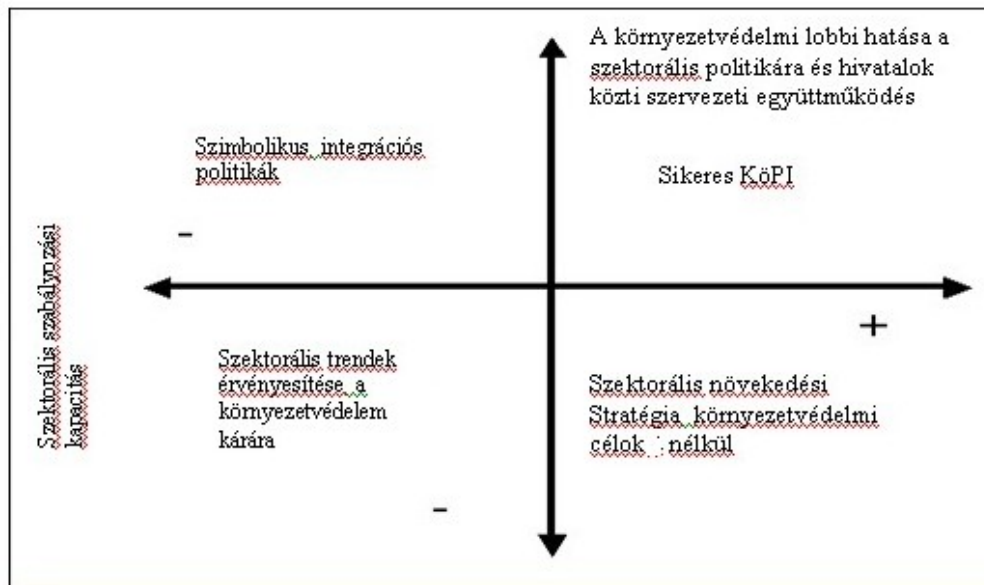
²³ Commission working document *Integrating Environmental Considerations into Other Policy Areas – a Stocktaking of the Cardiff Process*. COM(2004) 394 final. 4 ol.

²⁴ D. Wilkinson op. Cit.26 ol

²⁵ *Ibidem* 26 ol.

²⁶ Schepelmann is azon az állásponton van, hogy az intézményrendszer kialakításának folyamata csak részben volt sikeres, miután a környezetvédelmi integrációs politika intézményi alapját nem a

Ha a **Kiigazított** dinamikus Hey modellt alkalmazzuk, látható, hogy mi is a helyzet a KöPI kapcsán az Unióban.

Forrás: Christian Hey, *Why Does Environmental Policy Integration Fail? The case of Environmental Taxation for Heavy Good Vehicles*, 2002

A KöPI helyzete az Európai Unióban:

Normatív tényező +
Intézményi tényező -

Növekedési Stratégia környezetvédelmi célok nélkül

Következésképpen olyan **növekedési stratégiáról** van szó, amely **figyelman kívül hagyja a környezetvédelmi célokat**.

Tanácsban, hanem az Európai Bizottságban alakították ki. A Tanácsi szervezetek erősen támaszkodnak a Bizottsági szolgálatok által végzett munkára. Egyelőre nem építettek ki semmiféle olyan kapacitást, amely a tanácsi szervezetekre átfogóan érvényes lenne. A szerző a következő megoldást javasolja:

„A közvetlen párbeszédnek, amely a környezet védelméért felelősök (...) és más politikai szektorok között zajlik, a Cardiffi Folyamat részének kell lennie. Egy ilyen párbeszédet közös bizottságok, közös tanácsulések keretében rendezhetnek meg. Általánosságban véve az egyes szektorális

Az EU egyáltalán nem veszi figyelembe a fentieket, és inkább a normatív tényezőt szándékozik erősíteni:

„A Cardiffi Folyamat egyértelmű irányítást igényel. Az Európai Tanácsnak világos politikai jelet kell adni arról, hogy szükség van a környezetvédelem integrációjának nyomon követésére, amelynek irányvonalait a Cardiffi Folyamat határozta meg.

Az ágazati tanácsoknak biztosítaniuk kell, hogy stratégiai célkitűzéseiket világos, működőképes feladatokra fordítsák le²⁷.

Jelen a vizsgálat segített rámutatni arra, hogy bár a KöPI-t kétségtelenül tekinthetjük úgy, mint rendkívül jelentős folyamatot az EU integráció irányába; látni kell, azonban, hogy az Uniónak még bizonyos lépéseket szükséges megtennie annak érdekében, hogy ez a folyamat egyértelműen sikeres legyen és hitelesebbé váljon.

---

tanácsok nyilvánvalóan nehézséget okoz a környezetvédelmi követelmények beépítése a saját tárgyalásaikba” Schepelmann *op. cit.* 34 *ol.*

²⁷ Commission working document *Integrating environmental considerations into other policy areas – a stocktaking of the Cardiff Process*. COM(2004) 394 final.

Főbb hivatkozások

Publikációk

Bándi Gyula: *Környezetjog* 3., átdolg. és bőv. kiad. Budapest, Osiris Kiadó, 2002. /Osiris tankönyvek./ 556 ol.

Bándi Gyula [Szerk]: Horváth Zsuzsanna, Bándi Gyula – Erdey György – Pomázi István: *Az Európai Unió környezetvédelmi szabályozása*. 2., átdolg. kiad.: Budapest, KJK-Kerszöv, 2004. /Környezetvédelmi kiskönyvtár 8./ [623.] 237-514 ol.

Bándi Gyula - Bencze László - Elek Andrea: *Az EU és a hazai környezeti jogi szabályozás intézményi rendje, szabályozási módszertani kérdései*. Magyarország az ezredfordulón, ZÖLD BELÉPŐ MTA stratégiai kutatások EU-csatlakozásunk környezeti szempontú vizsgálata Budapest, 1997.

Bar Stefani és szerzőtársai: *Fit for Enlargement? Environmental Policy After Nice* European Environmental Law Review 2001. július, 212-220 ol.

Bar Stefani és szerzőtársai: *Closer Cooperation, a new instruments for European Environmental Policy*. European Integration on-line papers 4. évf. (2000) 3. sz.

Brown, L.,. *Redefining National Security*. Worldwatch Paper 14. sz., Worldwatch, Washington 1977.

Collier Ute: *Energy and Environment in the European Union*, Aldershot, Ashgate1994.

Club of Rome: *The Limits to Growth*, Donella H. Meadows, Dennis I. Meadows, Jorgen Randers, William W. Behrens jelentése III. 1972.

Curti Gialdino Carlo: *Some Reflections on the Acquis Communautaire*, Common Market Law. Review, 32. évf. 5. sz. 1089-1121 ol.

Demmke Christoph: *Managing European Environmental Policy: the role of Member States in the Policy Process*, European Institute of Public Administration, Maastricht 2001.

Delcourt Christine (Kézirat) előadása: *La notion d'acquis communautaire*, műhelytanulmány, Académie d'été (Grenoble, 2001. szeptember 17-28).

Dhondt Nele: *Integration of Environmental Protection into other EC Policies — Legal Theory and Practice*, Europa Law Publishing Groningen 2003.

EEB: *Introducing European Environmental NGOs. Their role and importance in European Union decision-making*, Brüsszel 2001. Augusztus.

EEB: *The EU's new Constitution: Assessing the Environmental Perspective*, Brüsszel 2004. November.

EEB: *How green is the Prodi Commission? The Green 8 Environmental Mid-Term Review*, Brüsszel 2002.

EEB: *Environmental Policy Integration (EPI) : Theory and practice in the UNECE region*, EEB, Brüsszel 2003.

Fergusson, M., C. Coffey, D. Wilkinson: *The Effectiveness of EU Council Integration strategies and Options for Carrying Forward the 'Cardiff' Process*, Institute for European Environmental Policy and Ecology, London 2001.

Grimeaud David: *The Integration of environmental concerns into EC policies: a genuine policy development?* European Environmental Law Review, 2000. Július.

Goldsmith Edward, *Blueprint for Survival*,: Houghton Mifflin, Boston 1972.

Gorlach B. és szerzőtársai: *From Vienna to Helsinki, The process of integration of environmental concerns in all policies of the European Union: Study for the Federal Ministry for the Environment, Youth and Family, Austria.* Wuppertal Institut für Klima. Umwelt. Energie, Wuppertal 1999.

Hawley Amos: *Human Ecology: a Theoretical Essay,* University of Chicago Press, Chicago 1986.

Hey Christian: *Why does Environmental Policy Integration Fail? The Case of Environmental Taxation for Heavy Good Vehicles.* in: Lenschow, Andrea. (szerk.) *Environmental Policy Integration. Greening Sectoral Policies in Europe.* Earthscan. London 2002.

Hertin Julia és Frans Berkhout: *Ecological modernisation and EU environmental policy integration,* *Journal of Environmental Policy & Planning,* 5 (1) 2003, 39-56 ol.

Jaeck Louis (Kézirat): *Towards an Evolutionary Perspective on Environmental Policy: Putting the Precautionary Principle into the Debate.* Centre d'Analyse Economique (CAE), Faculté d'Economie Appliquée, Franciaország.

Jans J.H.: *European Environmental Law,* Kluwer Law International, Groningen 2000.

Jordan Andrew, Lenschow Andrea: *'Greening' the European Union: what can be learned from the 'leaders' of EU environmental policy?* *European Environment Eur. Env.* 10, 109–120 (2000).

Jorgensen Knud Erik: *The Social Construction of the Acquis Communautaire: A Cornerstone of the European Edifice.* *European Integration online Papers,* 3. évf. (1999) 5. sz.

Kerekes Sándor: *A környezetgazdaságtan alapjai,* Aula Budapest, 1998.

Kertészné Zsuga Zsófia (Kézirat): *Kutatások a Környezetgazdaságban*, Kutatási fórum, Debreceni Egyetem Közgazdaságtudományi Kar, 2005. Június 24-25.

Krämer Ludwig: *E.C. Environmental Law*, Sweet & Maxwell, 5. kiadás, London 2003.

Krämer Ludwig: *The Genesis of EC Environmental Principles*, Research Papers in Law, Collège d'Europe - European Legal Studies, Bruges, 2003.

Krämer Ludwig: *Focus on European Environmental Law*, Sweet & Maxwell, London 1997.

Krämer R. Andreas: *Results of the "Cardiff-Processes" – Assessing the State of Development and Charting the Way Ahead*, Ecologic, Berlin, 2001.

Krämer R. Andreas, Anneke Klasing: *Integrating Environmental Concerns into the General Affairs Council*, Ecologic, Berlin 2002.

Krämer R. Andreas, Anneke Klasing: *Structure and Working Methods of the European Union - Background Paper for the Baltic Environmental Forum*, Ecologic, Berlin 2002.

Lafferty William M. és Eivind Hovden: *Environmental Policy Integration: Towards an Analytical Framework?* Environmental Politics, 2003 12(3), 1-22 ol.

Lafferty William M., (Kézirat): *Adapting Government Practice to the Goals of Sustainable Development*. Az OECD/PUMA a Kormányzás Előmozdítása a Fenntartható Fejlődésért című szemináriumán bemutatott tanulmány, 2001. Párizs

Lafferty William M. és szerzőtársai (Kézirat): *Environmental Policy Integration: How will we recognize it when we see it? The case of green innovation policy in Norway a 2004-es*, Globális környezeti változások emberi vonatkozásairól szóló

berlini konferencián bemutatott tanulmány: “Greening of Policies – Interlinkages and Policy Integration”

Lenschow A. és szerzőtársai: *Environmental policy integration: Greening sectoral policies in Europe*, . Earthscan Publications, London, 2002.

Liberatore Angela: *The integration of sustainable development objectives into EU policy-making: barriers and prospects*, in Susan Baker és szerzőtársai, *The politics of Sustainable development*, Routledge, London, 1997.

Lundqvist, L. J.: *Sweden and ecological governance. Straddling the fence*, Manchester University Press, Manchester, 2004.

Lundqvist, L.J.: *Sweden in Christiansen, P.M. (red.) Governing the Environment Politics, Policy, and Organization in the Nordic ‘Countries’*: Nordic Council of Ministers, Koppenhága, 1996.

McCormick John: *Environmental Policy in the European Union*: Palgrave, New York 2001.

Meijers Evert, Dominic Stead (Kézirat): *Policy integration: what does it mean and how can it be achieved? A multi-disciplinary review*, 2004., Berlini Konferencia a Globális Környezeti Változás Emberi Dimenzióiról: A politikák újraszületése – összekapcsolódás és politikai integráció.

Persson Asa (Kézirat): *PINTS – Policy Integration for Sustainability Background Paper*, Stockholm Environment Institute, 2004. Június.

Mercure Pierre-François: *Le choix du concept de développement durable plutôt que celui du patrimoine commun de l’humanité afin d’assurer la protection de l’atmosphère*. McGill Law Journal / revue de droit de McGill Vol. 41 1996.

Orbán Annamária (Kézirat): *A fenntartható fejlődés elve és stratégiája az Európai Unióban tanulmány a "Helyi közösségek és regionális kooperáció a*

fenntartható fejlődésért Magyarországon az EU- csatlakozás előtt" c. kutatási projekt keretében készült Budapest – Szombathely, 2002. Október – 2003. Január.

Pampel, Fred J. és J. C. van Es.: *Environmental Quality and Issues of Adoption Research*. Rural Sociology 1977. 42(1): 57-70.ol.

Pomázi István: *Az Európai Unió környezetpolitikája és a szabályozás várható tendenciái*, Zöld belépő sorozat, Budapest, 1997.

Ponting, Clive: *A Green History of the World. The Environment and the Collapse of Great Civilizations*. Penguin Books, New York 1991.

Rezessy Silvia, Alexios Antypas, Klara Szeker, (Kézirat): *Environmental Policy Integration Lessons from the Energy and Transport Sectors*, 2004., Berliini Konferencia a Globális Környezeti Változás Emberi Dimenzióiról: A politikák újraszületése – összekapcsolódás és politikai integráció.

Schepelmann Philipp: *From Helsinki to Gothenburg Evaluation of environmental integration in the European Union* study commissioned by the Austrian Federal Ministry of Agriculture and Forestry, the Environment and Water Management, Sustainable Europe Research Institute, Bécs, 2000. December.

Stetter Sebastian: *Maastricht, Amsterdam and Nice: The Environmental Lobby and Greening the Treaties*, European Environmental Law Review 2001. Május, 151-159. ol.

Sorensen Claus Hedegaard: *Environmental Policy integration – Organizational obstacles*. The Journal of Transdisciplinary Environmental Studies 2 sz./1, 2003.

Metz Steven: *Armed conflict in the 21st century: The information revolution and post-modern warfare*, Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, 2000.

Szalay Zoltán: *Környezetpolitika*, Széchenyi István Főiskola Környezetmérnöki Tanszék, Győr, 1998.

Selin és Linner: *The Quest for Global Sustainability: International Efforts on Linking Environment and Development* CID Graduate Student and Postdoctoral Fellow Working Paper No. 5, 2005. Január.

Ullman Richard: *Redefining Security*, *International Security* 8:1, 1983.

Underdal A.: *Integrated Marine Policy: What? Why? How?*, in *Marine Policy*, 1980. Július, 159-169 ol.

Veinla Hannes: *Determination of the Level of Environmental Protection and the Proportionality of Environmental Measures in Community Law*, *Juridica Internation* IX/2004. 89-98 ol.

Vivien Franck-Dominique (Kézirat): *Le patrimoine naturel: jeux et enjeux entre nature et société*, Université de Reims Champagne, 2001.

Walsh Dermot (Kézirat): *The EU Charter of Fundamental Rights: What Practical Effects?* Konferencia 'New Human Rights Legislation' címmel, *Human Rights Commission and Law Society of Ireland President's Hall, Law Society, Blackhall Place* 2003.

Wasmeier Martin: *The Integration of Environmental Protection as a General Rule for Interpreting Community Law*, *Common Market Law Review* 2001/38 156-177 ol.

Wilkinson David és szerzőtársai: *The Future of the Cardiff process* A Report for the Danish Ministry for the Environment, Institute for European Environmental Policy, London, 2002.

Wilkinson David és szerzőtársai: *The future of EU environment policy: Challenges & Opportunities*, Institute for European Environmental Policy, 2004. December.

Wybe Th. Douma: *European Environmental Law: an introduction*. TMC, Asser Institute, Hága, 2005.

White Lynn Jr.: *The Historical Roots of Our Ecologic Crisis*. Science 1967/155, 1203-12 ol.

Weale, A. és **Williams**, A.: *Between Economy and Ecology? The Single Market and the Integration of Environmental Policy*, in Judge, D., *A Green Dimension for the European Community*, Frank Cass, London, 1993.

Dokumentumok

Európai Közösség Hivatalos Közlönye (1985) 3.

Európai Közösség Hivatalos Közlönye (1991) 3.

Európai Közösségek Bírósága, 240/83 sz. ügy, [1985] ECR 531ff

Európai Közösség Hivatalos Közlönye C/112, 1973. december 20.

Európai Bizottság, *provisions for the environmental evaluation of plans, programmes and legislative proposals* SEC(93) 785, 1993 június 2.

Európai Bizottság, *Europe's environment: what directions for the future? The global assessment of the EC programme of policy and action in relation to the environment and sustainability development, 'towards sustainability'*, COM(99)543.

Európai Bizottság, a Bizottság Közleménye *Environment and Agriculture*. COM(88) 338.

Európai Bizottság, *A Sustainable Europe for a Better World: A European Union Strategy for Sustainable Development* COM(2001)264. Final

Európai Bizottság, Forward Studies Unit *A Learning Organisation for a Learning Society : Proposals for 'Designing Tomorrow's Commission'* 1998.

Európai Bizottság, *The Cologne Report on Environmental Integration Mainstreaming of environmental policy* SEC(99)777.

Európai Bizottság, *Partnership for Integration - A Strategy for Integrating Environment into European Union Policies*. COM(98) 333.

Európai Bizottság, *Environmental integration of the external policies of the general affairs council* SEC(2002) 271.

Európai Bizottság *The Law of Sustainable Development – General Principles*, az Európai Közösségek Hivatalos Kiadója, 2000.

Európai Bizottság, *Communication on the Precautionary Principle*, COM (2000)1.

Európai Bizottsági Jelentés, *Fourth Report on Competition Policy*, Brüsszel-Luxemburg 1975.

Európai Bizottsági belső munkaanyag, *Útmutató az Európai Unió környezetvédelmi jogához való közelítéshez*, SEC(97) 1608.

Az Európai Tanács és az Európai Parlament közleménye, *Communication implementing Community environmental law*, COM (96) 500.

Európai Bizottsági belső munkaanyag, *Sixth Annual Survey on the implementation and enforcement of Community environmental law*, Sec(2005) 1055.

Európai Bizottság közleménye a Tanács és az Európai Parlament számára. *2003 Environment Policy Review* COM(2003) 745 Final.

Európai Bizottsági *Report on Environmental Integration Indicators to Helsinki Summit*, Sec(1999) 1942 Final.

Európai Bizottság, *Europe's environment: what directions for the future? The global assessment of the EC programme of policy and action in relation to the environment and sustainability development, 'towards sustainability'*, COM(99)543.

Európai Bizottság, *Environment and Agriculture*, COM(88) 338.

Európai Bizottság Közleménye *A Sustainable Europe for a Better World: A European Union Strategy for Sustainable Development* COM(2001)264 Final.

Európai Bizottsági munkaanyag az Európai Tanács számára: *The Cologne Report on Environmental Integration: Mainstreaming of environmental policy*, SEC(99)777.

Európai Bizottsági közlemény az Európai Tanács számára, *Partnership for Integration A Strategy for Integrating Environment into European Union Policies* COM(98) 333.

Európai Környezetvédelmi Ügynökség, *TERM 2002 - Paving the way for EU enlargement - Indicators of transport and environment integration*, Environmental issue report No 32.

Európai Bizottsági munkaanyag *Integrating Environmental Considerations into other Policy Areas – a Stocktaking of the Cardiff Process*. COM (2004) 394 Final.

Európai Bizottsági munkaanyag, *Integrating the Environment into EC Economic and Development Co-operation* SEC (2001) 609.

Európai Bizottság, *Economic and the Environment: Some Implications for Economic Policy Making*, COM (94) 465 Final.

Európai Parlament, *Resolution on the environment, security and foreign policy*, A4-0005/99.

Európai Tanács (Cardiff), 1998. június 15-16. *Presidency Conclusions* [00150/98].

Európai Tanács (Bécs), 1998. december 11-12., *Presidency Conclusions* [00300/1/98 REV].

Európai Tanács (Köln), 1999. június 3-4., *Presidency Conclusions* [150/99]

Európai Tanács, Tanácsi ülés (Környezetvédelem), 1999. október 12. [11654/99].

Európai Tanács (Helsinki), 1999. december 10-11., *Presidency Conclusions* [00300/1/99].

Európai Tanács (Luxembourg), 1997. december 12-13., *Presidency Conclusions* [SN400/97].

Európai Tanács (Gothenburg), 2001. június 15-16. – *Presidency Conclusions*.

Európai Tanács, *Integration of Environmental Requirements in Sectoral Policies and Community Strategy for Sustainable Development*, Brüsszel, 2001. május 30. 9096/1/01 REV 1.

Európai Környezetvédelmi Ügynökség, *Environmental policy integration Paper Looking back, thinking ahead*. Draft Final, 2004. július 20.

IUCN/UNEP/WWF (1980): *World Conservation Strategy: Living Resource Conservation for Sustainable Development*. International Union for Conservation of Nature (IUCN), Environment Programme (UNEP) és World Wide Fund for Nature (WWF), Gland, Svájc

OECD, *Integrating Environment and Economy*, OECD Observer, Párizs, 1996.

OECD *Checklist on Improving Policy Coherence and Integration for Sustainable Development*, OECD Observer 2002. október.

UNEP (Schwartz, Daniel és Singh, Ashbindu): *Environmental Conditions, Resources, and Conflicts: An Introductory Overview and Data Collection*. 1999
UNEP.

UN-Economic Commission for Europe, *Committee on Environmental Policy Integrating Environmental Considerations into Sectoral Policies*. Cep/1999/3
1999. július 13.

World Commission on Environment and Development (WCED), *Our common future*. 1987 United Nations.

32/2003. (XII.11.) OGY határozata a 2003-2008. közötti időszakra szóló Nemzeti Környezetvédelmi Programról.

1995. évi LIII. tv. *A környezet védelmének általános szabályairól* (Magyar Környezetvédelmi Törvény)

1969. évi Amerikai Egyesült Államok *Nemzeti Környezetpolitikai Törvény* (National Environmental Policy Act of 1969) (NEPA); 42 U.S.C. 4321-4347.

A témakörrel kapcsolatos saját publikációk

Savoia Remo: *Hungary and the Green Accession*, European Environmental Law Review, 12. évf., sz. 11/2003, 308-315 ol.

Savoia Remo: *A környezetvédelmi acquis a csatlakozási acquis-n belül*, Európai jog/ Az Európai Jogakadémia folyóirata, 2. évf., sz. 3./ 2002, 10-13 ol.

Savoia Remo: *Hungarian Environmental Law and Biodiversity Protection* European Environmental Law Review, 9. évf., sz. 6/ 2000, 182-186 ol.

Savoia Remo: *Il diritto dell'ambiente in Ungheria e la sua armonizzazione ai principi comunitari in materia ambientale*, Rivista Giuridica dell'Ambiente. sz.3-4/1998, 497-512 ol.

Savoia Remo: *Profilo storico della tutela della biodiversita' nel diritto comunitario dell'ambiente*, Rivista Giuridica dell'Ambiente sz.. 2/1997, 233-248 ol.